

SISTEM SOCIJALNE ZAŠTITE NA KOSOVU

Maj 2014. godine

*Oznaka "Kosovo" je u skladu sa Rezolucijom 1244/99 Saveta Bezbednosti Ujedinjenih Nacija i mišljenjem Međunarodnog Suda pravde o Deklaraciji nezavisnosti Kosova.

Izveštaj pripremio Branislav Ristić, viši ekspert iz oblasti socijalnih i ekonomskih prava

Sadržaj izveštaja je isključiva odgovornost autora i ne odražava mišljenja Evropske unije, niti korisnika projekta.

Пројекат "Даља подршка избеглицама и интерно расељеним лицима у Србији" је подржан фондом Европске Уније и имплементиран од стране Diadikasia Business Consultants S.A. у конзорцијуму са IDC Србија. Пројекат је почео са радом децембра 2012, и трајаће две године. Корисник Пројекта је Канцеларија за Косово и Метохију Републике Србије.

Главне активности пројекта су обезбеђивање правне помоћи и асистенције интерно расељеним лицима, укључујући директно заступање интерно расељених лица пред судовима и другим значајним институцијама, као и обезбеђивање прецизних и благовремених информација потребних за остваривање права интерно расељених лица и избеглица у Србији. Сви случајеви су систематски регистровани у базу података, која тренутно има око 2200 случајева.

Више информација на www.pravnapomoc.org

Sadržaj

Uvod	1
1. Ekonomsko-socijalni kontekst na Kosovu	2
2. Demografski trendovi	3
3. Socijalna pomoć i socijalna zaštita	3
3.1 Zakonodavni okvir	4
3.1.1 Ustav Kosova	4
3.1.2 Zakon o šemi socijalne pomoci Br. 2003/15 i Zakon Br. 04/Z-096 o izmeni i dopuni Zakona Br. 2003/15 o šemi socijalne pomoći na Kosovu	5
3.1.3 Zakon Br. 2004/32 o porodici	5
3.1.4 Zakon Br. 02/L-17 o socijalnim i porodičnim uslugama	5
3.1.5 Zakon Br. 03/L-22 o materijalnoj podršci porodicama dece sa stalnim ograničenim sposobnostima	6
3.1.6 Zakon Br. 04/L-054 o statusu i pravima palih boraca, invalida, veterana, pripadnika Oslobođilačke vojske Kosova, civilnih ųrtava i njihovih porodica	6
3.1.7 Zakon Br. 03/L-212 o radu	6
4. Penzije na Kosovu	6
4.1 Zakonodavni okvir	7
4.1.1 Ustav Kosova	7
4.1.2 Zakon Br. 04/L-101 o penzijskim fondovima na Kosovu	7
4.1.3 Osnovna penzija	7
4.1.4 Individualna (obavezna) penzionna ųtednja	8
4.1.5 Dobrovoljni penzioni sistem	9
4.2 Zakon o Br. 2003/23 o penzijama osoba sa ograničenim sposobnostima na Kosovu	9
4.3 Penzione ųeme za posebne grupe	9
5 Sistem zdravstvene zaštite	11
5.1 Zakonodavni okvir	11
5.1.1 Ustav Kosova	11
5.1.2 Zakon br. 04/L-125 o zdravstvu	11
5.1.3 Ostali relevantni propisi iz oblasti zdravstva	12

Uvod

Socijalna podrška i socijalne usluge koje se pružaju ugroženim grupama i pojedincima u stanju socijalne potrebe su osnovni element svih evropskih socijalnih sistema. Oni doprinose socijalnoj podršci pojedincima, porodicama i socijalnoj inkluziji ugroženih grupa kroz zaštitu osnovnih prava i vrednosti na kojima su zasnovani evropski socijalni sistemi. Najniže stope siromaštva imaju one zemlje koje najveći procenat bruto društvenog proizvoda (BDP) troše na socijalna davanja sa izuzetkom penzija.

Evropski sistemi imaju različite pristupe u domenu socijalne zaštite u zavisnosti od tradicije, standarda i društvenog konteksta. Evropske sisteme socijalne zaštite možemo podeliti u tri osnovne grupe: *liberalni socijalni režimi* koji reflektuju političku posvećenost minimiziranju uloge države, individualizovanju rizika i promovisanju tržišnih rešenja u ostvarivanju zaštite od socijalnih rizika; *socijalno demokratski socijalni režimi* koje karakteriše univerzalizam¹, velikodušni nivoi podrške i dominantna uloga države i; *konzervativno korporativni socijalni režimi* sa naglaskom na obavezno socijalno osiguranje, dopunjeno *ad hoc* programima prema potrebama i posebnim naglaskom na porodicu i treći sektor.²

Generalno, sistem socijalne zaštite mora biti zasnovan na zaštiti ljudskih prava. Socijalna zaštita može imati različite oblike kao što su isplata redovnih novčanih primanja, obezbeđivanje hrane i drugih potrepština, zdravstvena zaštita, stambeno zbrinjavanje, i sl. Takođe, korisnici socijalnih davanja mogu biti različiti: nezaposlena lica, lica sa posebnim potrebama, porodice sa velikim brojem članova, ratni veterani, itd. Efikasan sistem socijalne zaštite treba da obezbedi zaštitu marginalizovanih grupa i pojedinaca koji nisu sposobni da samostalno obezbede adekvatan nivo egzistencije. Ovakav pristup zahteva organizovanu institucijalnu i materijalnu podršku, sa ciljem otklanjanja i ublažavanja socijalnih rizika i razlika. Socijalna kohezija kao tendencija modernih sistema ima za cilj da obezbedi jednakost svim svojim članovima i smanji nejednakost i razlike.

Ova studija je sačinjena sa namerom da predstavi oblast socijalne zaštite na Kosovu u širem smislu kao oblast usluga koje pružaju nadležne institucije, bez kritičkog osvrta na njihovu sadržinu i efikasnost u njihovoj realizaciji.

¹ Univerzalizam predstavlja koncept po kome su prava, pa i socijalna, garantovana svim građanima.

² Detaljnije: "Izazovi nove socijalne politike", SeConS – Grupa za razvojnu inicijativu, Beograd 2010.

1. Ekonomsko-socijalni kontekst na Kosovu

Visok stepen prirodnog priraštaja i izuzetno mlada populacija, oružani sukob, nizak nivo zaposlenosti i industrijske proizvodnje doveo je do velike potrebe za socijalnom pomoći na Kosovu. Prema proceni Svetske banke u 2001. godini, polovina stanovništva je živela ispod linije siromaštva, dok je preko 12 procenta je bilo ispod linije ekstremnog siromaštva.³ U skladu sa podacima iz 2007. godine, 45 procenata stanovništva (dva od pet stanovnika) živelo je ispod linije siromaštva, dok je 17 procenata ekstremno siromašno (jedan od pet građana nije u stanju da zadovolji svoje najbitnije potrebe). Usled nedostatka sredstava, census za ostvarivanje prava ne omogućava većini građana da ostvare pravo na socijalnu zaštitu. Prema podacima Međunarodne organizacije rada tokom 2010. godine samo je 6,9 procenata stanovništva na Kosovu primalo socijalnu pomoć.⁴

Stopa nezaposlenosti posebno je težak problem na Kosovu. Sa stopom od 47 procenata nezaposlenosti i 30.000 novih mladih ljudi koji se svake godine prijave tržištu rada, Kosovo ima najvišu stopu nezaposlenosti u Evropi.⁵ Prema podacima Ministarstva rada i socijalne zaštite (MRSZ) iz 2013. godine koji se razlikuju od podataka međunarodnih organizacija, bez posla je 266.599 osoba ili preko 30 procenata radnosposobnog stanovništva.⁶

Kosovo i dalje dobija značajna sredstva iz spoljašnjih izvora. Novčane pošiljke emigranata su iznosile 16.6 procenata BDP 2008. godine, dok je finansijska pomoć međunarodne zajednice iznosila 15 procenata.⁷ Međutim, bruto dohodak od samo 6.455 milijardi dolara⁸ i 7.600\$⁹ po glavi stanovnika i dalje predstavlja veliki izazov za socio-ekonomsku inkluziju ugroženih pojedinaca i grupa. Kosovo je tokom 2008. godine ostvarilo rast BDP od čak 5 procenata, dok je on prema proceni Svetske banke u 2012. godini iznosio 2.7 procenata.¹⁰ Ukupan rast bruto dohotka nije doveo do značajnijeg povećanja životnog standarda i smanjenja siromaštva.

Posebno kompleksan problem predstavlja neformalna ekonomija. Poslednji makro-ekonomski podaci o neformalnoj ekonomiji na Kosovu su iz 2007 godine. Prema

³ Apsolutno siromaštvo definišemo kao nivo prihoda ili potrošnje porodica i pojedinaca ispod definisanog minimuma životnih potreba kao što su hrana (2.228 kcal dnevno), odeća, obuća, stanovanje, grejanje i sl. Relativno siromaštvo se određuje kao minimum prihvatljivog standarda života u jednom društvu.

⁴ Međunarodna organizacija rada, http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-budapest/documents/publication/wcms_168772.pdf "Profil sistema socijalne zaštite na Kosovu (prema Rezoluciji SB UN 1244 [1999])", strana 14.

⁵ <http://www.worldbank.org/ida/country/kosovo.html>

⁶ <https://mpms.rks.gov.net/Portals/0/Librat/0913%20Informacija%20za%20Trziste%20Rada%20ne%20Kosovo.pdf>

⁷ Međunarodna organizacija rada, "Profil sistema socijalne zaštite na Kosovu (prema Rezoluciji SB UN 1244 [1999])", 2010, strana 7

⁸ <http://www.worldbank.org/en/country/kosovo>

⁹ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/kv.html>

¹⁰ <http://www.worldbank.org/en/country/kosovo>

podacima projekta EU,¹¹ procena je da je stepen neformalne ekonomije na Kosovu tokom 2004-2006 bio 26.67–34.75% BDP Kosova.

Preko pola miliona stanovnika je kreditno zaduženo. Prema podacima Kosovske centralne banke, najveći deo te sume su trgovinski krediti (647 miliona evra), a za njima slede individualni krediti (517 miliona evra).¹²

2. Demografski trendovi

Kosovo je 1980-ih i 1990-ih imalo visoke stope prirodnog priraštaja, kao rezultat stope plodnosti i niske stope smrtnosti. Ovaj trend se postepeno menjao i doveo je do usporavanja stopa prirodnog priraštaja. Ukupna stopa plodnosti je otprilike troje dece po jednoj ženi, a očekivani životni vek je 69 godina. Rast prirodnog priraštaja je u skorijim godinama procenjen u opsegu od 34.000 do 35.000 osoba godišnje. Po popisu iz 2011. godine, Kosovo ima 1.739.825 popisanih stanovnika.¹³ Stanovništvo Kosova je mlado, sa prosekom od 23 godine. Približno jedna trećina stanovništva je ispod 15 godina starosti, dok je samo 6 procenata staro preko 65 godina. Radno sposobno stanovništvo između 15 i 64 godine starosti čini 61 procenat ukupnog stanovništva.

3. Socijalna pomoć i socijalna zaštita

Uspostavljanje međunarodnih misija nakon oružanog sukoba na Kosovu dovelo je do potpuno drugačije postavke u finansiranju celokupnog sistema socijalne zaštite. Kosovske institucije su u potpunosti nasledile sistem koji su uspostavile međunarodne organizacije.

Nakon okončanja sukoba 1999. godine, UNMIK je reaktivirao Centre za socijalni rad (CSR). Ovi centri su od 2000. godine započeli pružanje socijalne pomoći. Nakon donošenja Ustavnog okvira za privremenu samoupravu na Kosovu,¹⁴ formirano je Ministarstvo rada i socijalne zaštite. Septembra 2001. godine je osnovano Odeljenje socijalne zaštite (OSZ) pri MRSZ. Centre za socijalni rad osniva opština i odgovorna je za njihovo delovanje, gde je obaveza lokalne samouprave da obezbedi sredstva za njihovo funkcionisanje.¹⁵

¹¹ Studija o stepenu i sprečavanju neformalne ekonomije i pranja novca na Kosovu, projekat EU 05KOS01/03/03/001, 2007.

¹² <http://www.radiokim.net/vesti/drustvo/stanovnistvo-prezaduzeno.html>

¹³ 2011 Kosovski popis. Ovaj broj ne uključuje sever kosova (dominantno naseljen srpskom zajednicom), zatim veći deo pripadnika srpske zajednice koji je popis bojkotovao, kao i interno raseljena lica i lica raseljena u treće zemlje.

¹⁴ http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/FrameworkPocket_SRB_Dec2002.pdf

¹⁵ Zakon o socijalnim i porodičnim uslugama – članovi 6 i 7.

http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/2005_02-L17_sr.pdf

Kosovo danas nema pun opseg socijalne zaštite. Akcenat je stavljen na radni status tražioca pomoći, a ne na njegovu socijalnu potrebu. Na primer, ne postoji šema osiguranja nezaposlenih lica, šema porodijskog osiguranja ili šema porodičnog osiguranja za decu. Sistem socijalne zaštite ne obuhvata 75 procenata siromašnih i sklon je jačanju zavisnosti i statusa kvo.¹⁶

Sistem socijalne zaštite na Kosovu se sastoji od socijalne pomoći i socijalnih i porodičnih službi. Šema socijalne pomoći pruža privremenu novčanu pomoć porodicama koje su siromašne u skladu sa kriterijumima predviđenim zakonom. Da bi ostvarili pravo na socijalnu pomoć, svi članovi porodice treba da imaju kosovska dokumenta i da spadaju u jednu od kategorija definisanih zakonom. Socijalna pomoć se umanjuje ako porodica stekne neki drugi prihod, kao što su novčane pošiljke ili penzije iz inostranstva. Socijalna pomoć se ukida ako prihodi korisničke porodice premaše minimalni nivo za preživljavanje („Rangiranje bruto mesečnog standarda“).

U izuzetnim slučajevima, korisnici socijalne pomoći mogu da budu i strani državljani kojima je dozvoljen boravak na Kosovu, lica koja traže azil, izbeglice i lica koja uživaju privremenu i dopunsku zaštitu.¹⁷

Prosečan iznos koji porodice na Kosovu dobijaju iznosi oko 60 evra (14 evra po članu porodice). Osobe koje žive na Kosovu imaju u proseku 0.46 evra za dnevne potrebe. Kosovo izdvaja samo 3.7 procenata BDP za socijalne potrebe¹⁸, što je najniže u regionu.¹⁹

3.1 Zakonodavni okvir

3.1.1 Ustav Kosova²⁰

I pored činjenice da u preambuli Ustava stoji da je društvo zasnovano na socijalnoj pravdi, Ustav predviđa da se socijalna zaštita reguliše zakonom.²¹ Izuzetak su prava deteta koja su definisana članom 50.²² Pravo na rad je garantovano Ustavom i svako je slobodan u izboru profesije i zanimanja.²³

¹⁶ UNDP Izveštaj o humanom razvoju 2010 (str. 30)

¹⁷ Član 4.1 Zakon br. 04/Z-096 o izmeni i dopuni Zakona br. 2003/15 o šemi socijalne pomoći na Kosovu.

¹⁸ Na primer, iznos socijalne pomoci je 35€ za porodicu sa jednim članom, i 50€ za porodicu sa dva člana, dok se za svakog dodatnog člana porodice iznos povećava za 5€ do maksimalnih 75€ za porodice sa sedam ili više članova.

¹⁹ UNDP Izveštaj o humanom razvoju 2010 (str. 41)

²⁰ <http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/Ustav1.pdf>

²¹ Član 51. [Pravo na Zdravstvenu i socijalnu zaštitu] 1. Zaštita i pravo na zdravstveno osiguranje su regulisani zakonom. 2. Osnovno socijalno osiguranje koje se odnosi na nezaposlenost, bolest, ograničene sposobnosti i starost, se reguliše zakonom.

²² Član 50. [Prava deteta] 1. Deca imaju pravo na zaštitu i brigu koja je neophodna za njihovo blagostanje. 2. Vanbračna deca imaju jednaka prava kao i deca rođena u braku. 3. Svako dete ima pravo da bude zaštićeno od nasilja, zlostavljanja i eksploatacije. 4. Sve radnje koje se tiču deteta, preduzete od

3.1.2 Zakon o šemi socijalne pomoci Br. 2003/15²⁴ i Zakon Br. 04/Z-096²⁵ o izmeni i dopuni Zakona Br. 2003/15 o šemi socijalne pomoći na Kosovu

Šema obezbeđuje finansijsku pomoć porodicama sa primanjima ispod određenog praga, utvrđenih od strane MRSZ i Ministarstva finansija, porodicama sa članovima kojima je potrebna socijalna pomoć. Radni status članova porodice je glavni faktor za utvrđivanje kvalifikovanosti i iznosa socijalnih davanja. Iznos mesečne naknade zavisi od broja članova porodice. Postoje dve kategorije korisničkih porodica na osnovu prihoda i na osnovu sposobnosti za rad.²⁶

3.1.3 Zakon Br. 2004/32 o porodici²⁷

Zakon utvrđuje osnovne principe sveobuhvatne zaštite za porodice i njihove članove. Ovaj Zakon uređuje verenički odnos, brak, odnose između roditelja i dece, usvajanje, starateljstvo, zaštitu dece bez roditeljskog staranja, porodične, imovinske odnose i posebni sudski postupak u sporovima iz porodičnih odnosa, itd.

3.1.4 Zakon Br. 02/L-17 o socijalnim i porodičnim uslugama²⁸

Pomenuti Zakon definiše oblast pružanja socijalnih i porodičnih usluga i nege licima u stanju potrebe. Ovim Zakonom uređuje se pružanje socijalnih i porodičnih usluga licima i porodicama u stanju socijalne potrebe na Kosovu. Te usluge se pružaju u vidu direktne zdravstvene nege, saveta i materijalne podrške. Zakon takođe utvrđuje gde socijalne usluge mogu da se pruže, što obuhvata domove, kao i specijalne centre za dnevnu negu i institucije. MRSZ upravlja specijalnim institucijama za pružanje smeštaja osobama sa potrebama ili obezbeđuje hitna prihvatilišta za ugrožene pojedince.

strane državnih javnih ili privatnih institucija, moraju biti u najboljem interesu deteta. 5. Svako dete uživa pravo na redovne lične i neposredne kontakte sa oba roditelja, osim ako neka nadležna institucija smatra da je to u suprotnosti sa najboljim interesima deteta.

²³ Član 49. [Pravo na rad i obavljanje profesije]

²⁴ http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/2003_15_sr.pdf

²⁵ <http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/Zakon%20o%20izmen%20zakona%20o%20semi%20socijalne%20pomoci.pdf>

²⁶ Zakon o šemi socijalne pomoći (2003/15) član 4.1 tačke a i b u vezi sa članom 2. Zakonom Br. 04/Z-096 o izmeni i dopuni Zakona Br. 2003/15 o šemi socijalne pomoći na Kosovu.

²⁷ http://www.gazetazyrtare.com/e-gov/index.php?option=com_content&task=view&id=22&Itemid=28&lang=bh

²⁸ http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/2005_02-L17_sr.pdf

3.1.5 Zakon Br. 03/L-22 o materijalnoj podršci porodicama dece sa stalnim ograničenim sposobnostima²⁹

Ovaj Zakon utvrđuje pomoć za porodice koje se brinu o deci sa ograničenim fizičkim i mentalnim sposobnostima do navršениh 18 godina života. Materijalna podrška je u obliku mesečne naknade kojom upravlja MRSZ.

3.1.6 Zakon Br. 04/L-054 o statusu i pravima palih boraca, invalida, veterana, pripadnika Oslobođilačke vojske Kosova, civilnih žrtava i njihovih porodica³⁰

Odvojena od sistema socijalne zaštite, postoji posebna šema koja pruža individualnu finansijsku pomoć za one koje su učestvovali u ratu i postali invalidi i civile koji su postali invalidi usled posledica rata. Prema podacima Statističkog zavoda Kosova, broj korisnika u 2008. je bio 11.509 (5.035 muškaraca i 6.474 žena).

3.1.7 Zakon Br. 03/L-212 o radu.³¹

Za zaposlena lica obezbeđene su neke od beneficija u skladu sa odredbama Zakona o radu koji daje pravo na plaćeno odsustvo tokom trudnoće i staranja o detetu.³² Ovaj Zakon takođe predviđa obavezu Vlade da na predlog Socio-ekonomskog saveta utvrdi minimalnu zaradu za narednu godinu.³³ Zakon propisuje i plaćeno bolovanje radnika kao i naknadu u slučaju povrede na radu.³⁴

4. Penzije na Kosovu

Pre 1990. godine zaposleno stanovništvo na Kosovu je bilo osigurano prema penzionom sistemu bivše Jugoslavije. Iznos penzije je bio utvrđivan na osnovu godina doprinosa i zarade. Nakon 1992. godine prešlo se na jedinstveno Penzijsko invalidsko osiguranje (PIO) sistema za celu teritoriju Republike Srbije, koji je u osnovi gotovo identičan sistemu koji je funkcionisao na teritoriji SFRJ.

Nakon uspostavljanja međunarodnog civilnog prisustva, UNMIK je doneo seriju akata regulišući ovu oblast. Ovi propisi su iz temelja izmenili postojeći sistem. Osnovna

²⁹http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/2008_03-L022_sr.pdf

³⁰<http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/Zakon%20o%20statusu%20boraca.pdf>

³¹<http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/2010-212-ser.pdf>

³² Zakon Br. 03/L-212 o radu član 49.

³³ Zakon Br. 03/L-212 o radu član 57.

³⁴ Zakon Br. 03/L-212 o radu članovi 59. i 60.

karakteristika novog sistema jeste uvođenje univerzalne linearne penzije za sve korisnike starije od 65 godina, bez obzira na zaposlenost i/ili ulaganja u fond. Uvođenje univerzalne osnovne penzije je značajno povećalo broj penzionera. Ukupan broj penzionera je 1998. godine iznosio 82.203, što je iznosi 52 procenta od ukupnog broja penzionera 2008. godine.³⁵

Sistem penzija formiran je u tri stuba penzionog sistema koji se sastoje od paušalne osnovne penzije, obavezne šeme plaćanja doprinosa i dobrovoljne šeme za preduzeća.

Obavezne penzije čine dva oblika penzija: osnovne penzije i individualne štedne penzije. Poslodavci mogu da obezbeđuju i dopunske penzije poslodavca za svoje zaposlene. Pojedinci mogu da kupuju dopunske individualne penzije preko davalaca penzija.

Pored navedenih, šema se dopunjuje specijalnim šemama za rudare, pripadnike Kosovskog zaštitnog korpusa i Bezbedonosnih snaga Kosova, invalide rata i invalide.

4.1 Zakonodavni okvir

4.1.1 Ustav Kosova

Ustav Kosova ne utvrđuje penzijsko osiguranje, niti predviđa njegovo obavezno uređenje posebnim zakonom. Penzije se spominju jedino u kontekstu imenovanja i razrešenja sudija i tužilaca.³⁶

4.1.2 Zakon Br. 04/L-101 o penzijskim fondovima na Kosovu³⁷

Akt koji je trenutno na snazi donet je 2012 godine i u potpunosti zadržava koncept koji je uspostavljen UNMIK Uredbom Br. 2001/35.³⁸ Zakon reguliše oblast penzionog osiguranja, institucionalni okvir i način funkcionisanja fonda.

4.1.3 Osnovna penzija

Osnovna starosna penzija se isplaćuje za osobe starije od 65 godina. Ova vrsta penzije linearno je postavljena i važi za sva lica koja ispune starosni kriterijum. Jedini osnov

³⁵ Profil sistema socijalne zaštite na Kosovu ILO strana 22. http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-budapest/documents/publication/wcms_168772.pdf

³⁶ Ustav Kosova, Članovi 105, 109 i 150.

³⁷ <http://www.bqk-kos.org/repository/docs/2012/Zakon%20Penzijskim%20Fondovima.pdf>

³⁸ Ovaj Zakon stavlja van snage UNMIK Uredbu Br. 2005/20 o izmenama Uredbe UNMIK Br. 2001/35 o penzijama na Kosovu, Zakon Br.03/L-084 o izmeni Uredbe Br.2005/20 o izmenama Uredbe UNMIK-a Br. 2001/25 o penzijama na Kosovu i svaku drugu odredbu važećeg Zakona koja je u suprotnosti sa njim.

sticanja je starosni, tako da ovu penziju uživaju svi građani pod jednakim uslovima, bez obzira da li su ikada bili u radnom odnosu.

Mesečni iznos osnovne starosne penzije je iznosio 28 evra 2002. godine, 35 evra 2003. godine i zadržao se na 40 evra od 2004. do 2008. godine. Od aprila 2014. godine penzija iznosi 75 evra. Broj osoba koje su korisnici osnovne penzije prema stanju u mesecu decembru 2013. godine je 117.042.³⁹

Od 2008. godine počeo je da se sprovodi penzioni sistem koji obezbeđuje dodatnu penziju penzionerima koji su plaćali doprinose penzionom sistemu Republike Srbije pre izbivanja konflikta.⁴⁰

4.1.4 Individualna (obavezna) penziona štednja

Obavezan sistem penzionih štednji obezbeđuje penzije koje dopunjuju osnovne penzije. Sistem penzionih štednji pokriva zaposlene i ostale ekonomski aktivne osobe starije od 18 godina. Ovaj doprinos je obavezan za radnike rođene nakon 1946. godine, dok je za one rođene pre 1946. godine, doprinos dobrovoljan.⁴¹ Svaki poslodavac je obavezan da u ime svojih zaposlenih uplaćuje doprinos na štedne penzije. Zaposleni su obavezni da u svoje ime uplaćuju doprinos na štedne penzije. Obaveza poslodavca i zaposlenog da uplaćuju doprinos počinje od prvog dana zaposlenja kod poslodavca i završava se kada zaposleni stekne pravo na starosnu penziju.⁴² Glavni izvor penzionih štednji su obavezni doprinosi. Doprinosi su utvrđeni na 10 procenata zarade, što dele poslodavac i zaposleni. Maksimalna stopa dobrovoljnog doprinosa je 15 procenata. Ova poslednja varijanta je opciona, ukoliko zaposleni ili poslodavac odluče da doplate još 5 procenata na obaveznih 10 procenata. Nivo penzije zavisi od visine uplaćenih doprinosa i zaradjenog prihoda od ulaganja doprinosa. Kada radnik dostigne penzionu starost – što je 65 godina – ukoliko je sakupio više od 2.000 evra na računu, onda se penzija isplaćuje u mesečnim ratama. Ukoliko je saldo manji od 2.000 evra, onda se taj iznos isplaćuje u celosti. Da bi obezbedio penzije, konačni saldo pojedinačnog štednog računa člana fonda se koristi za kupovinu anuiteta od ovlašćenog osiguravajućeg društva⁴³, u skladu sa sopstvenim izborom.⁴⁴

³⁹ Statistički zavod Kosova.

⁴⁰ Na osnovu odluke 13/277 (31.10.2007), od 2008. godine se sprovodi takozvana povoljna šema socijalnog osiguranja. Šema obezbeđuje dodatne penzije građanima preko 65 godina starosti, ukoliko dokažu da su bili penzioneri ili da su plaćali doprinose najmanje 15 godina u bivšem sistemu. Mesečna penzija je fiksna i iznosi 35 evra, i isplaćuje se u dodatku na osnovnu starosnu penziju. Odeljenje penziona administracije (OPA) procenjuje da je 28.135 penzionera – što predstavlja skoro 20 procenata svih starosnih penzionera primilo ove penzije januara 2009. godine. Procenjuje se da će broj korisnika ove šeme biti povećan u budućnosti.

⁴¹ Zakon Br. 04/L-101 o penzijskim fondovima na Kosovu član 35.2.

⁴² Zakon Br. 04/L-101 o penzijskim fondovima na Kosovu član 6.1.

⁴³ Zakon Br. 04/L-101 o penzijskim fondovima na Kosovu član 12.2.

⁴⁴ Zakon Br. 04/L-101 o penzijskim fondovima na Kosovu član 12.6.

4.1.5 Dobrovoljni penzioni sistem

Ovaj sistem je dobrovoljna privatna penzija organizovana na nivou preduzeća kao dopunski penzioni fond poslodavca⁴⁵ ili na pojedinačnoj osnovi kao dopunska individualna penzija.⁴⁶ Ona dopunjuje osnovne penzione sisteme koji su za sada dominantni. Centralna banka Kosova reguliše i nadgleda privatne kompanije koje nude dobrovoljno penziono osiguranje.

4.2 Zakon o Br. 2003/23 o penzijama osoba sa ograničenim sposobnostima na Kosovu.⁴⁷

Ovaj zakon utvrđuje kriterijume kvalifikovanosti, procedure za utvrđivanje invaliditeta, ulogu i obaveze medicinske komisije kao i visinu penzije. Finansira se od transfera iz opšteg budžeta. Odluku o pravu na penziju donosi lekarska komisija koju formira MRSZ. Osnovna penzija za invaliditet se ne isplaćuje ukoliko korisnik prima penziju preko šeme za ratne veterane ili dobija socijalnu pomoć kao predmet tuđe nege.

4.3 Penzione šeme za posebne grupe

Pored penzionog sistema koji pokriva opšte stanovništvo postoje i specijalne šeme za pripadnike Kosovskog zaštitnog korpusa (KZK), bivše radnike rudnika Trepča i ostalih rudnika na Kosovu i pripadnika Bezbedonosnih snaga Kosova.

Zakon Br. 03L-100 o penzijama pripadnika zaštitnog korpusa Kosova,⁴⁸ reguliše prava na penziju aktivnih članova KZK i naslednika, nakon raspuštanja KZK. Ova šema je počela januara 2009. godine. Penzija iznosi 70 procenata prosečne plate u prethodne tri godine. Penzija za prevremeno penzionisanje se obračunava na 50 procenata prosečne neto zarade.

Od 2004. godine je na snazi privremena šema za rudare, koja se pre svega odnosi na Rudarsko-hemijsko-metalurškog kompleksa Trepča, ali pokriva i ostale rudnike na Kosovu. Ova šema je uspostavljena kako bi se rešili socijalni problemi, nastali restrukturiranjem preduzeća u rudarski kompleks Trepča. Uslovi za dobijanje ove beneficije su sledeći: primalac mora biti (i) star između 50 i 65 godina, (ii) radnik preduzeća najmanje 10 godina, (iii) trenutno nezaposlen ili samozaposlen, i (iv) da ne prima drugu socijalnu pomoć. Beneficije prestaju kada primalac napuni 65 godina.

⁴⁵ Zakon Br. 04/L-101 o penzijskim fondovima na Kosovu član 14.

⁴⁶ Zakon Br. 04/L-101 o penzijskim fondovima na Kosovu član 21.

⁴⁷ http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/liqjet/2003_23_sr.pdf

⁴⁸ http://www.gazetazyrtare.com/e-gov/index.php?option=com_content&task=view&id=278&lang=sr

Zakon Br. 04/L-084 o penzijama za pripadnike snaga bezbednosti Kosova⁴⁹, Ovaj zakon uređuje i utvrđuje uslove, kriterijume za garantovanje penzija za pripadnike Bezbednosne snage Kosova i članove njihovih porodica.

⁴⁹<http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/Zakon%20o%20penzujama%20za%20pripadnike%20SBK.pdf>

5 Sistem zdravstvene zaštite

Na Kosovu ne postoji zakonom regulisana oblast plaćanja zdravstvenog osiguranja. Tokom 2007.godine donet je zakon koji je regulisao ovu oblast i predvideo finansiranje iz poreza na dohodak građana. Ovaj zakon nikada nije stupio na snagu zbog nefunkcionalnosti izabranog modela i nedostatka institucionalne infrastrukture za njegovu primenu. Prema navodima medija, na Kosovu će od januara 2015. godine svi građani biti osigurani. Nacrt Zakona⁵⁰ predviđa da će lica koja rade u javnom ili privatnom sektoru sa prihodima većim od 50.000 evra biti u obavezi da uplaćuju 3.5% dohotka, dok će lica ispod navedenog cenzusa plaćati 2 evra po članu porodice mesečno, tromesečno ili jednom godišnje.⁵¹

5.1 Zakonodavni okvir

5.1.1 Ustav Kosova

Kao i u slučaju socijalne zaštite, oblast zdravstvene zaštite i pravo na zdravstveno osiguranje se reguliše zakonom.⁵²

5.1.2 Zakon br. 04/L-125 o zdravstvu⁵³

Shodno ovom Zakonu sistem zdravstvene zaštite organizovan je prema sistemu primarne, sekundarne i tercijalne zaštite. Za pružanje primarne zdravstvene zaštite i nadgledanje zdravstvenog stanja stanovnika nadležne su lokalne samouprave. Glavni pružaoci primarne zdravstvene nege su: centri za porodičnu medicinu, ambulante, centri za pružanje hitne pomoći, apoteke i rehabilitacioni centri. Sekundarnu zdravstvenu zaštitu pružaju: bolnice, centri za dijagnostiku i lečenje, stomatološki centri, mentalne ustanove, i specijalni rehabilitacioni centri. Osnovni način finansiranja su budžeti Kosova i lokalnih samouprava kao, participacija građana, donacije, poklona i zaostavština.⁵⁴

Zdravstvene usluge se pružaju besplatno u javnim zdravstvenim ustanovama isključivo za grupe korisnika predviđene zakonom, i to lica koja imaju niže prihode od zvaničnog

⁵⁰ <http://msh-ks.org/sr/legislacioni/ligjet/>

⁵¹ <http://www.bosnjak-ks.com/clanak/vijesti/kosovo/od-2015-zdravstveno-osiguranje-za-sve-gradane-kosova/>

⁵² Član 51. [Pravo na Zdravstvenu i socijalnu zaštitu] 1. Zaštita i pravo na zdravstveno osiguranje su regulisani zakonom. 2. Osnovno socijalno osiguranje koje se odnosi na nezaposlenost, bolest, ograničene sposobnosti i starost, se reguliše zakonom.

⁵² <http://msh-ks.org/wp-content/uploads/2013/11/Zakon-o-zdravstvu1.pdf>

⁵³ Zakon Br. 04/L-125 o zdravstvu.

⁵⁴ Zakon Br. 04/L-125 o zdravstvu, član 55..

nivoa socijalne sigurnosti, bez ograničenja.⁵⁵ Žrtve trgovine ljudima, lica iz neformalnih naselja, prisilno raseljena lica, povratnici po sporazumu o readmisiji, zatvorenici i dobrovoljni davaoci krvi imaju pravo na besplatno lečenje koje je vremenski oročeno.⁵⁶ Ostale grupe plaćaju zdravstvene usuge u skladu sa unapred utvrđenim tarifama.

5.1.3 Ostali relevantni propisi iz oblasti zdravstva

Pored navedenog, postoji još set zakona koji regulišu ovu oblast: Zakon Br. 2004/38 o pravima i odgovornostima građana; Zakon Br. 2004/50 o privatnoj delatnosti u zdravstvu; Zakon Br. 02-L-50 o hitnoj zdravstvenoj zaštiti; Zakon Br. 02-L-76 o reproduktivnom zdravlju; Zakon Br. 02-L-78 o javnom zdravlju; Zakon Br. 02-L-109 o sprečavanju i suzbijanju zaraznih bolesti; Zakon Br. 02-L-150 o komorama zdravstvenih profesionalaca; itd.⁵⁷

⁵⁵ Zakon Br.2004 / 4 o zdravstvu član 61.1.

⁵⁶ Zakon Br.2004 / 4 o zdravstvu član 61.2.

⁵⁷Detaljnije: <http://msh-ks.org/sr/legjislacioni/ligjet/>